

Agh elmondotta, hogy az ország jelenleg holtponton van, ugyanis a májusi pártértekezleten megígért változások filmje állóképpé meredett, s ennek alapvető oka, hogy az előttünk tornyosuló akadályok nem bonthatók le a kis lépések taktikájával. Reformmozgalmra van szükség, amiben az ifjúságnak is tevékeny szerepet kell játszania. **Hámori** szerint a reformfolyamatok nem álltak le, ha csikorogva is, de zajlanak, s ebben a KISZ is tevékeny szerepet vállal. **Pozsgay** ellenben úgy vélte, hogy a reformfolyamat valóban megtorpant, s ezt az is jelzi, hogy a reformretorika elítélése ugyanolyan retorikává vált, mint maga a reformretorika. „A továbblépést társadalmi pluralizmussal tudom elképzelni” — mondta. A fő ellentmondás abban rejlik — vélte **Kádár B.**, — hogy a gazdaság nyitottságának kényszere nincs összhangban a társadalmi-politikai rendszer és a (szocialista) környezet zártságával. Miközben a változó világgazdaság más irányokat mutatott, addig nálunk az anyag- és energiaigényes iparágakat futtatták föl, egybekapcsolva a szellemi tőke leértékelésével. Hatalmas bürokratikus szféra épült ki, ami szintén ellentmond a kis országok szükségletének. A téves döntések azonban nem fátnak, mögöttük ott van az ember, így mai helyzetünket nem lehet csak a körülményekre fogni. **Balogh** arra hívta fel a figyelmet, hogy a politikai intézményrendszer korsze-

Miért tévesztettünk utat?

rűsítésekor nem szabad megfeledkeznünk arról az örökségről, amit az 1944–48 közötti időszak társadalmi-politikai gyakorlata hagyott ránk. A népi demokráciát nem széthúzni, hanem kiteljesíteni kellett volna.

Lehetségesnek tartják-e a többpártrendszert? — kérdezték.

Az egypártrendszer nem vívmány, hanem történelmi baleset — kezdte válaszát **Pozsgay** — de ráolvasással nem tudunk kimászni belőle. Szerinte a fő kérdés nem az, hogy hány párt van, hanem az: vannak-e olyan intézmények, amelyekben a politikai érdektagoltság kifejeződhet. A politikai kultúra útja semmiképpen nem az úgynevezett „felvilágosító hadjárat”. A nép érettségét kétségbe vonni nem egyszerűen politikai baklövés, hanem politikai bűn. **Agh** szerint a többpártrendszer mindenképpen optimálisabb megoldás volna a politikai felelősség vállalásának szempontjából is. Csakhogy ilyenkor a kaosz rémét szokták emlegetni; a hatalom birtokosai a civil társadalomban az anarhiát látják csupán.

Közjáték: A bal szélen valaki megkérdezi **Pozsgay Imrét**, miért nem válik ketté az MSZMP, mondjuk két pártba, s miért nem áll az államminiszter az egyik élére. Percekig vastaps, végre a kényelmetlen helyzetbe hozott politikai válaszolni tud: — Azt hiszem, hogy ez

Ez volt a címe, s egyben első kérdése annak a **Pol-pódiumnak**, ahol **POZSGAY IMRE** államminiszter, **HÁMORI CSABA**, a KISZ KB első titkára, a Politikai Bizottság tagjai, valamint **AGH ATTILA** politológus, **KÁDÁR BÉLA** közgazdász és **BALOGH SÁNDOR** történész „szállt ringbe” mintegy 3-400 érdeklődővel, zömében fiatalokkal, egyetemistákkal, akiknek a Budapesti Műszaki Egyetem legnagyobb tanterme is kicsinek bizonyult. Szeptember 12-én. este hétkor már az ajtók is tömve voltak, ezért tudósítónk se jutott be a terembe (A másik eseményről, a jogállamvitáról szóló írást az 5. oldalon olvashatják). Ezért ez a beszámoló az ottani egyetemi lap, A jövő mérnöke híradása alapján készült.

az óhaj nem az én személynemnek szól, hanem inkább politikai életünknek címzett igényt fogalmaz meg. Annak a hiányérzetnek köszönhető, hogy nincsenek nálunk igazán markáns politikusszemélyiségek, akiknek valódi tömegvonzása, sajátos arcúlatja volna — mondta. Egy másik kérdésre válaszolva elmondta, hogy az ő népszerűsége annak köszönhető, hogy sikereire és bukásaira mindig a széles közvélemény előtt került sor, és nem a kulisszák mögött.

Hámori szerint a KISZ politikai vitában áll a **FI-DESZ**-szel, ismerik illegális (?) úton terjesztett programtervüket, amit meglehetősen gyengének tartanak. A tervezetet elemezve a KISZ KB első titkára arra a következtetésre jutott, hogy a polgári restaurációt szolgálja, a szervezet nem ifjúsági mozgalmi, hanem pártjellegű. Véleménye szerint a **FI-DESZ** programja demagóg, amennyiben mindenkinek ígér valamit békés konszen-

zus keretében, annak ellenére, hogy a következő években a társadalmi feszültségek éleződése várható. Ennek ellentmondott **Pozsgay**, aki szerint a **FI-DESZ**-t és a többi szervezetet (MDF, TDDSZ stb.) az élet természetes realitása kell kezelni, felesleges legimitásukról vitatkozni. A plurális társadalom megteremtésének útján első számú feladat a sajtószabadság, és a nyilvánosság megteremtése, ami megszünteti a kettős nyilvánosság mai állapotát, de ebben a teljes nyilvánosságban nemcsak az kaphat hangot, aki a politikai vezetéssel meg egyező álláspontot képvisel.

A teremben sokszor keltettek derűtséget **Agh** és **Hámori** egymást szurkáló szavai. Amikor az egyik kérdező arról érdeklődött, hogy a transzparensekön olvasható „Ne Észak-”, hanem Dél-Koreával versenyezzünk” feliratot hogyan is értelmezzük valójában, **Hámori** azt mondta, hogy aszerint bizonyára úgy gon-

dolták, a távol-keleti ország gazdasági eredményei, dinamikája például szolgálhat nekünk — azt azonban nem hiszi, hogy egy olyan ország, ahol verik az egyetemistákat, társadalmilag vonzó lehet. A sematikus értékelést **Agh** nem hagyta szó nélkül; szarkasztikusan utalt arra, hogy a társadalmi-politikai fejlettség bizonyos szintjét jelzi, ha verik az egyetemistákat. Ezzel kapcsolatban megjegyezte, hogy igazán pozitív fejleménynek tartaná, ha ugyanez az északi szomszédnál is megtörténhetne.

Az aradi találkozó értékelésében az MSZMP PB és a közvélemény álláspontja jelentősen eltér. Hogyan tudja ezt az ellentmondást feloldani Pozsgay Imre? — kérdezték.

Az államminiszter—PB-tag szerint a félreértésre a nyilvánosság zavarai miatt került sor. Némi előrehaladásról ugyanis beszélhetünk a magyar—román viszonyban, de nem kapott kellő hangsúlyt, hogy a párt és az állami vezetés a fennálló nézeteltérések gyökerét jóval mélyebbről eredezteti. Európában létezik egy ország, amely saját érdekeire hivatkozva tartósan megszegi az emberi jogokat. Éppen ezért valódi előrelépés csak akkor képzelhető el, ha az egyetemes emberi jogok kérdésében megállapodás jön létre; helyreállítják a magyar kisebbség jogait, és

intézményeit, feladják „bul-dózerpolitikai” elképzeléseiket, és emberségesen állnak hozzá a menekültek ügyéhez. Ez az alap, innen lehet kiindulni, s ha kétoldalú tárgyalásokon nem jutunk eredményre, akkor nemzetközi fórumokhoz fordulunk.

Miért nem változtatja meg nevét a Kommunista Ifjúsági Szövetség? Talán népszerűbb tudna lenni szocialista, vagy demokratikus néven — szegték a kérdést Hámorinak.

Nemsokára 40 éves leszek, éppen visszavonulni készülök a KISZ-ből — válaszolta — de nekem is az a véleményem, hogy szükség volna a névváltoztatásra. A kommunizmust tudományosan nem megalapozott, utópisztikus társadalmi modellnek tartom.

Változott-e a pártból kizártak (Bihari Mihály, Bíró Zoltán, Király Zoltán és Lengyel László) megítélése? Visszavesszik-e őket a pártba? — tudakolták **Pozsgay Imrétől**.

— Mind a négyen fellebezték a kizáró határozat ellen a XIV. kongresszushoz. Szerintem nem kellene addig várni. Politikailag felül kell bírálni ezt a döntést, amely a párt belső politikai küzdelmének nehéz időszakában született — hangzott a válasz. — En nem tartom jónak a megfellebbezhetetlen döntéseket. Ebben az esetben viszont csak annak a testületnek van joga megváltoztatni a határozatot, amelyik azt hozta. Még a Politikai Bizottságnak sincs erre jogköre.

Magyar Demokrata Fórum

1988. szeptember 3-án, Lakiteleken, ahol a Fórum *szellemi-politikai mozgalomként, független társadalmi szervezetként* kimondta megalakulását, öt szervezeti egység, köztük a szegedi szervezet alakulását is bejelentették. A helyi, vidéki, vagy munkahelyi szervezetek megalakulásának semmi más feltétele nincs, mint hogy legalább 9 fő legyen (alapító tagok), aki 1987 óta részt vett a mozgalomban, a Lakiteleki Nyilatkozat szellemében tevékenykedett, ismeri az Alapítólevelet, az ideiglenes alapszabályt, és egyetért azok tartalmával, céljaival.

A szegedi szervezet 10 alapító tagja szeptember 14-én összehívta a mozgalom helyi résztvevőit: a tanácskozáson megválasztották a hattagú elnökséget, amelyet az MDF országos elnöksége jóváhagyott. A Fórum szegedi szervezete elnökségének tagjai: **Domonkos László** újságíró, **Fejér Dénes**, a JATE-kiadó főszerkesztője, **Mucsi Mihály**, geológus, kisvállalkozó, **Pordány László**, a JGYTF docense, **Raffay Ernő**, a JATE adjunktusa, **Szabó Béla**, a Bartók Béla Művelődési Központ igazgatója. (Alapító tagok — az elnökség tagjain kívül: **Balogh László**, **Greza Ferenc**, **Ilia Mihály**, **Király Zoltán**, **Párdus Árpád**, **Varga Mátyás**.)

„A Magyar Demokrata Fórum azoknak a magyar történelmi hagyományoknak és mozgalmaknak (elsősorban a reformkori eszméknek) a követőjeként kíván tevékenykedni, amelyek a szellem és a politikai gondolat erejével a nemzeti és a népi érdekeket igyekeztek mindig a korkövetelmények szerint ötvözni, a magyarság elé tárni és egybekapcsolni a társadalmi haladás, az abszolutizmus elleni küzdelem, a nemzeti függetlenség és az európai humanizmus gondolatával...”

A szegedi elnökség tagjait a helyi szervezet sajátos céljairól kérdeztük. Elmondták, hogy kettős a feladatuk: az Alapítólevel szellemében, a mozgalom céljaiért mind az országos, mind a helyi politikában való részvétel. Eddig ott voltak a Fórum valamennyi eszmecseréjén, amelyeken a magyarság néhány fontos ügyében — a demokrácia és a parlamentarizmus, a romániai magyar nemzeti jogok helyzete, a társadalmi nyilvánosság, a sajtó és a tájékoztatás — helyzetelemzések és javaslatok születtek. Előkészítették a Fórum következő országos, első ízben vidéken, mégpedig Szegeden tartott tanácskozását (okt. 1.). Ennek témája: **hazánk demográfiai helyzete**. Az országban általános problémákon túl, a témának sok sajátosan szegedi, illetve vidékre jellemző vonatkozása van. Ismert szakembereket kértek föl előadónak, köztük a szegedi történeti demográfust, **Dr. Kovács Zoltánt**. A demográfiai helyzet országos politikai és társadalmi vonatkozásait **Fekete Gyula** taglalja a konferencián. A Szegedhez közeli Adáról **Hósi Sándor** pszichiátert kérték föl az öngyilkosságról szóló előadásra.

A Fórum szegedi szervezete — a város földrajzi fekvéséből következően — külö-

nös figyelmet fordít a határokon túl élő magyarság, elsősorban az erdélyiek helyzetének feltárására, és segíti a megoldások keresését. Állást foglal minden fontos helyi politikai kérdésben.

„...a mozgalomnak a saját útján kell kibontakoznia, nem fogadja el sem a kormánypártiság, sem az ellenzékiesség címkeit és választási kényszerét; bár a többpártrendszer kialakulását szükségesnek és elkerülhetetlennek tartja a demokratizálás folyamatában, a jelen körülmények között nincs szándékában párttá szerveződni... a Magyar Demokrata Fórum az alkotmányosság keretei között, a törvényesség elve alapján és a teljes nyilvánosság előtt fejti ki tevékenységét...”

A szegedi vezetők arra a kérdésre, hogy miért övezi némi misztika, titokzatosság a helyi szerveződést, a következő választ adták: az országos és a helyi sajtó egyaránt késlekedett tudomásul venni a Fórum létét, ám erről nem a mozgalom tehet. Tevékenységüket hangsúlyozottan a teljes nyilvánosság előtt kívánják kifejteni, ám a szerveződés kezdeti, átmeneti időszakában a megnyilvánuló érdeklődésnek kényszerűen gátakat szabnak — technikai okok. Pontos levelezési cím híján, egyelőre személyes kapcsolatfelvételt (a szegedi elnökség tagjaival) szükséges ahhoz, hogy bárki tagja lehessen a helyi szervezetnek. A rendezvényeken — a helyszínek korlátozott befogadóképessége miatt — egyelőre személyre szóló meghívókkal lehet csak részt venni.

A város közéletében való részvétel módjáról, formáiról érdeklődő kérdéseinkre azt a választ kaptuk, hogy a helyi problémáknak — politikai, gazdasági, morális, kulturális, egészségügyi stb. — megfelelő rendezvényeken kívánnak nyilvánosságot adni; nyílt vitákban állást foglalni; szándékaik szerint jelöltek indítanak a helyi és az országos választásokon; részt vesznek más szervezetek által kezdeményezett akciókban is, ha azok céljai megegyeznek a Fórum célkitűzéseivel. Így például máris együttműködnek a FIDESZ alakulóban levő szegedi csoportjával.

„A nép maga választhassa meg vezetőit és az országos irányító testületeit. A magyar demokrácia alapját a helyi önkormányzatokra és a társadalom autonóm szervezeteire, mozgalmaira épülő parlamentarizmus adja, az Országgyűlés pedig legyen valóban a népképviselő és az államhatalom legfelsőbb szerve.”

A szegedi szervezetnek — megalakulása-
kor — 30 fő körül volt a taglétszáma.

„A Magyar Demokrata Fórum tagjai sorába hívjuk mindazokat, akik... az ország és a magyarság válságos helyzetében átérzik és magukra vállálják azt a felelősséget, amit egy népközlősség ezeregy száz éves európai múltja és megrendült jövője ró ránk... Mindazokat, akiknek létfontosságú megamaradásunk és nemzeti megújításunk nagy ügye.” (Az idézetek az MDF alapítóleveléből valók.)

S. E.

Honnan a Hitel?

Mottó: „Napjainkra, úgy látszik, olyan lett a világ előremozdulásának stádiuma, hogy megjelenhet a *Hitel*” (Nyerges András).

Az idei őszi gazdag „politikai termésnek” egyik legfontosabb gyümölcse volt, hogy a Magyar Demokrata Fórum (MDF) szeptember 3-án Lakiteleken kimondta megalakulását. Ugyanitt jelentették be a Hitel című lap megalapítását. A friss fejleményekről, s a lapról **Bíró Zoltán**, az MDF Elnökség tagját, a Hitel főszerkesztőjét kérdeztük, aki ettől a tanévtől a JGYTF Irodalmi Tanszékén tanít.

— Mostanában sok újfajta szervezet jön létre — hivatalos zsargonnal élve — „alulról jövő kezdeményezésre”. Hol helyezkedik el ezek között az MDF?

— A kifejezés, „alulról jövő kezdeményezés”, nemcsak elcsépel, de kifejez egy durván és értelmetlenül hierarchikus kapcsolatot a „hatalom” és a „nép” között; alattvalói viszonyt sugall, s ezért haragszom rá én is. A Fórumot a többi autonóm társadalmi mozgalom között és talán határozottabbnak, szellemileg érettebbnek gondolom, egyébként természetesen egyenrangúnak tartom ezekkel — más-más szereppel.

— Az MDF deklarálta, hogy egyelőre nem akar párttá szerveződni, de a többpártrendszer létrejöttét Magyarországon szükségyszerűnek tartja. Az MSZMP KEB áprilisban négy tagot kizárt a pártból, köztük Önt is, akik tagjai, vagy, hogy úgy mondjam, aktivistái lettek az MDF-nek. Úgy tűnik számomra, hogy a párt így a felelősen gondolkodó tagjait a saját ellenzékebe sodorta...

— Ez a megállapítás nem egészen pontos, hiszen mi négyen most sem mondunk lényegében mást, mint régebben. Nem hiszem, hogy ellenzékebe sodortak volna minket. Ismeretes, hogy az MDF egyik alapelve, hogy elutasítjuk magunktól mind a kormánypártiság, mind az ellenzékiesség címekjét. En magam se mennék bele semmi olyan állásfoglalásba, hogy általában ellenzéki vagy kormánypárti vagyok.

— Azért használtam ezt a kifejezést, mert a hivatalos megnyilatkozásokban a legutóbbi időkig ellenzékieknek tekintették a fórumot.

— Az, hogy bennünket a kormány vagy más társadalmi szervezet az ellenzékiek tart-e, az ő dolga. A mi dolgunk pedig az, hogy megpróbáljunk elfoglalni a politikai skálán egy olyan helyet, hogy a kormányzat és a társadalom között lépést, csatornát építsünk — vitára, párbeszédre, együttműködésre.

— Az MDF hivatalos megítélése sokat változott. Minek tulajdonítja a hatalom véleményének megváltozását?

— Bennünket is vártatlánul ért, amikor második, alakuló lakiteleki tanácskozásunkon megjelent az MTI, az országos napi sajtó, a rádió. Nagyon nagy a fordulat. Itt, azt hiszem, egy folyamatról van szó, amely mostanra a felső politikai irányításban beért, vagyis a vezetők belátták, hogy nincs értelme egy ilyen mozgalomról tudomást sem venni, — miközben a tár-

sadalom mégiscsak értesül róla. Ez beleillik abba a demokratizálási folyamatba, amely a kormánynak, úgy tűnik, mégiscsak komoly szándéka.

— És hát azóta a legelső vezetés összetétele jelentősen megváltozott.

— A pártértekezlet eredményei közül én azt tartom a legfontosabbnak, hogy bekövetkezett a régóta várt nemzedékváltás. Ez szükségképpen együtt jár politikai változtatásokkal is. Akkor is, ha a jelenlegi vezetésben is elég jelentős nézetkülönbségek vannak egyes politikusok és érdekcsoportok között.

— Döntöttek Lakiteleken egy új lap, a Hitel beindításáról is, s ennek Ön lett a főszerkesztője. Milyen újságot szeretnének kiadni?

— A Hitel — ezt mindig el kell mondanunk — nem az MDF lapja, hanem független irodalmi, társadalmi, kritikai lap. Független az MDF-től is, szervezetiileg nem kötődik hozzá, csak szellemiségében. A szerkesztőbizottság elnöke Csóóri Sándor. A lapot nem tudnám hasonlítani egyetlen jelenlegi kiadványhoz sem. Kéthetente fog megjelenni, 64 oldalon, körülbelül az Ötlet formátumában. Szépirodalmat is közlünk, de a társadalom, a nemzet életének jelen állapotát, gondjait, jövőbeni lehetőségeit próbáljuk egy szellemi műhely eszközeivel megragadni, s nyilvánosság elé tárni — függetlenül attól, hogy ez szépirodalomban jelenik-e meg, vagy esszében, tanulmányban, vagy kritikában.

— Mennyire tekinti a lap bázisának azokat az erőket és nézeteket, amelyeket a Demokrata Fórum képvisel, és mennyiben kíván helyt adni másfajta szellemiségnek?

— A lap legfőbb törekvése, hogy az egész magyarság szellemi műhelye legyen. Függetlenül attól, hogy valaki Szegeden, Budapesten, vagy Kolozsváron él, „népi”, „urbánus” vagy „avantgarde” irányhoz tartozik — ha megfelel annak a minőségnek, amelyet mi kitűztünk, akkor feltétlenül munkatársunknak szeretnénk tekinteni. Az MDF vezetői közül sokan vannak a lap szerkesztőségében, de nem akarjuk beszúrkítani erre az izléskörre, gondolkodásmódra a lapot.

— Prózáibb, de talán nem lényegtelegebb kérdés: ki vállalta a lapgazda szerepét, és honnan veszik az induló tőket?

— A lapgazda az Isis Kiadóvezeték Eötvös kiadója. A lapnak önellátónak kell lennie, meg kell állnia a saját lábán. 39 Ft lesz az ára, és mintegy 20 ezer példányban fog megjelenni. Ha így el tudjuk adni, akkor el is tudja tartani magát. Az induló tőkével bajban voltunk, végül a Hitelbank kölcsönözte.

— Stilszerűen... Hogyan lehet előfizetni a lapra, és mikorra várható az első szám?

— Budapesten Eötvös Könyvesbolt és Könyvszolgálat nyílik (1093 Szamuely u. 41.), egyelőre itt lehet előfizetni. Novemberre terveztük az első megjelenést, addig toborozzuk az előfizetőket, ez most lét-kérdés számunkra.

M. T.